

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İnna lillahi və inna ileyhi raciun
səh. 153. Vrangelski: Bakıda, indiki Əhməd Cavad küçəsi.

Teleqraf xəbərləri

səh. 154. “...dörd düymə toplarla...”: kalibri 4 düym olan toplar nəzərdə tutulur.

“Drednot”: hərbi dəniz donanmalarında XX əsrin əvvəllərindən etibarən istifadə edilməyə başlanan, güclü artilleriya silahlarına malik zirehli gəmi (drednout).

Qəzetələrdən:**Türküstanda hökumət təşkili**

səh.155. “Nəzarətlər bu qərar üzrə təşkil edirlər...”: burada və bundan sonra hərflərlə göstərilən maddələr qəzetdə ərəb əlifbasının hərflərində uyğun olaraq (əlif, bə, tə və sair) verilmişdir.

“E) Xalq maarifi”: qəzetdə “maarifi” yerinə “müarizi” getmişdir.

Mətbuat

səh. 158. “Xüləfayi-raşidin”: Məhəmməd peyğəmbərdən sonrakı ilk dörd xəlifə (Əbu-bəkr, Ömər, Osman, Əli) nəzərdə tutulur. Onların hakimiyyəti 632-661-ci illəri əhatə edir.

“Baqi vəssələm əyyami-bəkam dövləti müstədam ilə-yövmül-qiyam xələd-Allahutəala mülkəhüm və səltənətəhüm bad.”: (ərəbcə) “Sonrası salamatlıq və xoşbəxtlik; dövlətimiz qiyamətə qədər sürüb getsin, Allahutəala ölkəmizi və səltənətimizi daim eyləsin.”

Ermənistanda

səh. 164. “Qəhrəmanlı”: bu kəndin adı bəzən “Qəhrəman”, bəzən “Qəhrəmanlı” kimi getmişdir. Ola bilsin ki, “Qaraiman” kəndi nəzərdə tutulur.

“...bunlarla görüşüb ora əhvalından...”: qəzetdə belə getmişdir: “...bunlarla görüşür. Ora əhvalından...”

Çərşənbə, 12 fevral 1919-cu il, nömrə 112

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 11 cəmədiyələvvəl sənə 1337. 12 şubat sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Hacı Nağı, Abdulla, Yusif, Mehdi Mehdiyevlər əvvəlincinin oğlu, axırıncıların qardaşı Kəlbəlinin vəfatını öz qövm-əqrəbalarına və dost-aşnalarına xəbər verirlər. Cənazə bu gün saat 10-da İçəri şəhərdə Tverskoy küçədə 59/10 nömrəli evindən “Şah məscidi”nə aparılacaqdır.

BAKİ QUBERNATORUNUN ƏMRİ

Fevralın 7-dən etibarən Bakı valisi tərəfindən zeyldəki [aşağıdakı] əmrnamə sadır olmuşdur [yayılmışdır]:

Mən vilayəti idarə etmək vəzifəsinə şüru etdikdə [başladıqda] əhalinin həyat və əmlakını təmin edib, bir çox qanunsuzluqdan sonra təhti-idarəmdə [idarəm altında] olan vilayətdə əmnü asayiş [əmin-amanlıq və asayiş] bərpa etməyə ciddi surətdə etinamı cəlb etdim. Bundan ötrü mənim təhti-idarəmdə olan polis nəfəratının [nəfərlərinin] öz vəzifələrini lazımı surətdə ifa etmələri üçün ciddi tədbirlər ittixaz edildi [tədbirlər görüldü] ki, bununla gənc Azərbaycan Cümhuriyyəti və onun əhalisi hər bir təhlükədən və axır

vaxtlarda çox şiddət etmiş olan cinayət və sui-istemallardan [sui-istifadələrdən] təmin edilsin. Lakin buna baxmayaraq sui-istimal istənilən dərəcəyə qədər əksilmədi və biləks [əksinə] Bakı, Balaxanı qalabəyləri və uyezd naçalnikinin bəratülqövlərinə [protokollarına] baxılırsa, daha da artmışdır. Buna da səbəb polis nəfəratının öz vəzifələrini layiqi surətdə ifa etməmələri və digər tərəfdən isə ali-mənsəb [yüksək rütbəli] məmurlarının ədəmi-nəzarəti [nəzarətsizliyi] və bəlkə heç olmasındadır. Böylə ki, mən fevralın 6-da axşam gəzərkən bəzi polis idarələrinə getdim. Çox yerlərdə qaradavoylar yox idi. Polis idarələrində isə böyük qaydasızlıq və rüşvətخورluq davam etməkdədir. Qərardadsız olaraq adamlar həbs edirlər. Buna mən 4-cü polis idarəsində təyin həsil etdim [müəyyənləşdirdim]. Müqəssirləri təhti-mühakiməyə [mühakimə altına] almaqdan ötrü tədbirlər ittixaz edilmişdir.

Xəfiyyə idarəsi dəxi öz vəzifəsini lazımı dərəcə ifa etməməkdədir. Böylə ki, cinayətlərin qabağı alınub və canilərin tövqif [həbs] edilməsi istənilən dərəcədə deyildir. Buna dəxi səbəb həman yuxarıda göstərilən nizamsızlıqdır.

Cinayətlərlə mübarizə etməkdən ötrü

lazım olan tədbirlər isə aşağıda göstərilən maddələrdən ibarət olmalıdır:

1) Bakı və Balaxanı qalabəyləri təhti-idarəsində olan polis dairələrindəki qaradavoylar savadlı və idraklı şəxslər olmalıdırlar. Yerli müsəlman əhalisindən olan şu qaradavoyların əsgərlikdən xilas olmaları üçün mən lazımı binagüzarlıqda [təşəbbüsdə] bulunacağam.

2) Postda (qaravulda) dayanmaq üç vaxta təqsim edilib [bölünüb] 8 saat olmalıdır. Bunun lazımı surətdə ifa edilməsində pristavlar məsuldur. Gecədə bir dəfə təhqiş edilib qaradavoyların dəftərçələrinə qeyd edilməlidir.

3) Cinayət, qətl, qarət çox olan yerlərə xüsusi mühafizə dəstələri göndərməlidir. Bu dəstə qaradavoylardan ibarət olub bir nəfərin komandasında olmalı. Okolodoçnılar mümkün olan qədər tez öz dairələrini gəzib qaradavoylara nəzarət və onların dəftərçələrinə qeyd etməlidirlər. Böylə gəzişlər ələlxüsus gecələr olmalıdır.

4) Pristavlar özləri və ya müavinləri vasitələri ilə okolodoçnıların [polis sahə rəislərinin] dəftərçələrini təhqiş edib, qaydasızlıq kəşf etdikdə müqəssirləri təhti-məsuliyyətə almaqdan ötrü lazımı məhəllərinə [yerlərinə] bildirsinlər. Ondan əlavə, öz növbələrində qəflətən olaraq uçaskaları [sahələri] özləri gəzməli və qaradavoyların, okolodoçnıların post xidmətlərini təhqiş etməlidirlər. Böylə gəzişlər ələlxüsus gecələr olmalıdır, bu dəxi qaradavoyların dəftərçələrinə qeyd ediləcəkdir.

5) Bakı və Balaxanı qalabəylərinə əmr olunur ki, indidən qaradavoylar üçün dəftərçələr hazırlayıb və yuxarıda göstər-

diklərimə əməl etsinlər. Bununla onlar şəhərin mühafizəsini öhdələrinə alıb təhti-idarələrində olan məmurlara binagüzarlıq [göstəriş] verərək gecələr qaradavoyların postlarını gəzsinlər, bununla ancaq cinayətin önü alına bilər.

6) Polis idarələrinin vəzifələri ciddidir. Mən ümid edirəm ki, Bakı və Balaxanı qalabəyləri mənə kömək edib cinayətin önünü alarlar və əhalinin asayişini təmin edərlər.

7) Məmləkətin ali idarələri cinayətin artmasına diqqətini cəlb edib və öz tərəfindən polis məmurlarının məişətini dəxi nəzərə almışlardır. Bu barədə lazımı binagüzarlıqlar edilmişdir.

8) Həmin əmrnaməni bütün polis idarələrində oxuyub və bu barədə qaradavoylara izahat verməlidir.

Əslində imza etdi

Bakı valisinin vəzifəsini ifa edən:

Axıcanov

ÜZƏRİMİZDƏKİ QARA BULUDLAR

Rus Könüllü qoşunu ilə gürcülərin Soçi yanındakı toqquşması Qafqazda əmələ gələn yeni cümhuriyyətlərin hamısını əndişə və təşvişə salacaq böyük bir məsələdir. Gürcü Hökuməti “Dobrovolçeski armiya” deyilən bir rus könüllü qoşununun Soçi yanlarında yığılmalarına çoxdan bəridir ki, şübhə və ehtiyatla baxmaqda idi. Lakin ingilislər gürcüləri sakit edib bu qoşunun Gürcüstan istiqlalıyyəti əleyhinə qarşı heç bir fikri olmadığını təmin ilə Gürcü Hökumətini ümidvar etdi. Halbuki qəzetələrdə oxuduğumuz üzrə Könüllü

qoşunu bu günlərdə Gürcüstan əleyhinə düşmənanə hərəkətlər başlayır, komandanlarını həbs etmək, qüvvətini qırmaq və ultimatumlar verməkdədir.

Digər tərəfdən Şimali Qafqazda Dağıstan Hökuməti qoşununun dəxi bu Könüllü ordu hissələrilə müsadimələri [toqquşmaları] olmuşdur.

Rus Könüllü ordusu Rusiyanı bolşeviklərdən təmizləmək, hökuməti ələ almaq, bununla köhnə Rusiyanı təcdid [bərpa] etmək fikrində olan monarxik bir təşkilatdır ki, əsl məqsədi Rusiya tac və taxtını genə öz yerində bərqərar etməkdir.

Bu təşkilatın, məqsədlərinə yetişmək üçün yürütmək istədikləri fikrindən biri də budur ki, Qafqazı üssülhərəkə [baza] edib, burada bərkiyib, möhkəmləşib üzüyuxarı bolşeviklərə qarşı müharibə hərəkəti açsınlar. Bunların bu fikri Qafqaz cümhuriyyətlərinin istiqlalını təhdid edən qorxulu bir qüvvətdir. Bu qüvvətə qarşı təklikdə deyil, birliklə qalxıb ümumi bəlanı ümumi qüvvətlə rədd etmək lazım gələcəkdir.

Lakin bizi böyük əndişəyə salan işin burasıdır ki, gürcülər və dağıstanlıların bu qara qüvvətlə olan təması məmləkətlərinin kənarı olan hüdudlarında olduğu halda, biz azərbaycanlılar bunları öz içimizdə, öz paytaxtımızda görürük. Bakı, Dobrovolçeski armiyasının təhşid [toplaşma] yeri olmuşdur. Burada, paytaxtımızda asudə və aşkar olaraq kamali-gərmi ilə [qızğın bir surətdə] qoşun təşkilatı əmələ gəlir. O qoşun ki, ehtimal bir az keçməz ki, bizə qarşı əməliyyatını, gürcülər kimi kənarı-hüduddan deyil, bəlkə başımızdan başlayacaqdırlar. Biz bu təhlükəyə qarşı heç bir tədbirə təvəssül [müraciət] etmə-

yib də paytaxtımız küçələrində özgə qoşununun gəliş-gedişinə, manevralarına, paradlarına öylə bir adi nəzərlə baxırıq ki, guya bu görünüşlərdə, bu nümayişlərdə bizim üçün bir təhdid və bir təhlükə olduğunu xəyalımıza belə gətirmirik.

Halbuki paytaxtları küçələrində öz qoşunları əvəzinə özgə qoşunu görən və o qoşun əhlindən əksəriyyətinin Mart hadisəti “qəhrəman”ları olduğunu görüb tanıyan və politika “hikmətlərindən” bir o qədər də xəbərdar olmayan əhali təşviş və həyəcana gəlib, bu sirrin faş edilməsini arzu edirlər.

Məsələ hər bir barədə böyük məsələdir. Bunun müzakirəsi də, həlli də xüsusi bir şərait üzərilə keçmək məcburiyyətini iqtiza edir. Zira bu işdə, yəni Dobrovolçeski armiya təşkilatı işində ingilislər dəxi bir dərəcəyə qədər əlaqədardırlar. Dobrovolçeski armiya təşkilatı fikri başında duranların ingilislərdən və bilümm [ümumiyyətlə] Müttəfiqlərdən müavinət və kömək və hər halda rəğbət və hüsn-təvəccöh ümidində olduqları bizə məlumdur. Özləri də bir dərəcəyə qədər bu ümidlərində əsaslıdırlar. Zira Rusiyanı diriltmək fikri Müttəfiqlər tərəfindən dəxi dəfələrlə bəyan edildiyi kimi, bolşevikləri süqut et[dir]mək qəsdı dəxi onların proqramlarına daxil olan bir əmrdir.

Qafqazda olan Müttəfiqlər nümayəndələri, Qafqaz millətlərinin müqəddəratı Paris Sülh Konfransında həll olunana qədər, Dağıstanda dağıstanlıların, Azərbaycanda Azərbaycan türklərinin, Gürcüstanda gürcülərin, Emənistanda ermənilərin müstəqil bir cümhuriyyət surət[in]də yaşamalarına razı oldular və bunu rəsmən və feilən isbat etdilər. Bu gün bizi

son dərəcə maraqlandıran odur ki, görək Dobrovolçeski armiya təşkilatının qafqazlılara qarşı düşmənanə olduğu Soçi hadisəsilə isbat edilən məqsədlərinə ingilislər və bilümmü Müttəfiqlər nə nəzərlə baxırlar. Bu nəzəri bilmək işində Parla-manımız və Hökumətimiz təşəbbüsata girişməlidirlər.

Paytaxtımızda asudəliklə təhəşşüd edən [yığılan, cəm olan] özgə qoşununun görünüş və nümayişləri qeyri-təbii bir əmr [iş] olmaqla gözlərimizi heyratlandırməkdən daha artıq qəlbimizi təşviş və əndişələr ilə doldurur. Bunun üçündür ki, bu işə tezliklə diqqət yetirilib, həyəcanımızı sakit edəcək və ya başımıza çarə qılmaq əmri qarşında olduğumuzu aşkar edəcək məlumat almağa əşəddi-ehtiyac [şiddətli ehtiyac] hiss edirik.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

10-uncu iclas, ikinci gün

(keçən nömrələrdən mabə'd)

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə - Hökumətə verilmiş olan sorğu müzakirəsi öylə bir şəkil aldı ki, adətən Məclisi-Məbusanda büdcə müzakirəsi surətinə düşdü. Qaydadır, ümumi siyasət və Nəzarətlərin [Nazirliklərin] fəaliyyətindən büdcə təsdiqi müzakirəsi əsnasında böylə ətraflı bəhs olunur. Fəqət sorğular üçün məhdud bir dairə var: Müəyyən sorğu verilir. Hökumət bəyanat verir, Parla-

man qane olar və qərar çıxarar. Madam ki, şimdi Parlamən qaydası pozulmuş, iş cığırından çıxmışdır, onda ümum siyasət haqqında mütaliatımı [fikirlərimi] bəyan üçün mənə də müsaidə verərsiniz zənnindəyəm.

Əfəndilər! Burada Hökumətdən bəhs edilərkən Parlaməndən əvvəlki halı da nəzərə almalıdır, sonrakını da. Məclisi-Məbusan dəvətindən əvvəlki hökumət dövründə olan halların sorğu-sualını sonrakı hökumətə isnad vermək müvafiq olmaz və ədalətə uymaz. Əgər Parlaməndən əvvəlki hökumətin siyasətindən xalqa zərər dəymişsə və şimdi lazım görülsə, sabiq nazirləri təhti-məsuliyyətə alalım, məhkəməyə cəlb edəlim. Fəqət, onların günahı üçün yeni Kabinəyə etimad, ya ədəmi-etimad [etimadsızlıq] məsələsi qaldırmaq heç də münasib şeylərdən deyildir.

Keçən natiqlər hökumət siyasətindən çox bəhs etdilər. Ona görə bu xüsusda bir qədər bəyanat verilməzsə, zənnimcə, məsələ birtərəfli tənvir edilmiş [ışıqlandırılmış] olar ki, o da mətlub [arzu edilən] deyildir. Ağamalıoğlu Parlaməndən əvvəlki halı və o halın qeyri-təbii olduğunu türklərin buraya gəlmələri ilə əlaqədar tutur. Zopadan və qatı tədbirlərdən şikayətlə Ağamalıoğlu türklərin buraya gəlmələrinin səbəbini “Müsavat”ın siyasətində görür və deyir ki, türklər gəldilər, bu fəna bünövrəni qoydular və şimdi həman hal davam edir və bir müddət edəcəkdir də. Digər tərəfdən Ağa Aşurov cənabları deyirlər ki, məmləkətimizdə düz adam yoxdur. Bu iki mətləb bir-biri ilə sıxı surətdə mərbut [əlaqədar] və hər ikisi yanlıştır. Zira bunların nitqlərinin ruhundan böylə

anlaşılar ki, biz özümüzü idarə etməyə, müstəqil olmağa layiq deyilməmişik. Mən bütün vicdanımla buna protesto edirəm. Bizim şimdi giriftar olduğumuz hal yalnız Azərbaycan deyil, yalnız Ermənistan və Gürcüstanda deyil, hətta sabiq Rusiya ərazisində təşəkkül etmiş bütün dövlətlərdə deyil; əskidən bəri müstəqil yaşayıb özlərini idarə etməyə adət etmiş olan böyük cahən dövlətləri belə aləmşumul müharibə nəticəsi olaraq təbii halını qeyb etmişdir.

Sənələrdən bəri kəndisini idarə etmək nə olduğunu bilmədiyimiz, əsarətdə yaşayıb milliyət hissindən məhrum olduğumuz halda hökuməti əlimizə alırıq. Ona görə biz özümüzü idarə etməyə layiq deyil fikri yanlıştır.

Türklərin buraya gəlməsində bir günah təsəvvür olunur. Guya türklər buraya gəlib zopa işlətməmişlər. Onları qeyri yol-suzluqlarla da töhmətləndirirlər və bu işdə hər nədənsə natiq əfəndi “Müsavat” firqəsini əlaqədar tutur və buyurur ki, türkləri Azərbaycana “Müsavat” gətirmişdir. Qəribədir ki, digər tərəfdən də “Müsavat” türkləri istəmir deyə bizi itəham edirlər. Əvət, biz həm türkləri gətirdik, həm də gətirmədik. Bunların ikisi də doğrudur.

“Müsavat” türkləri çağırırdı, çünki burada Azərbaycan türklərinin həyatı təhlükədə idi. Bu məsələdə o zamankı Azərbaycan Şurayi-Millisi müttəfiq idi. Bu nöqtəyi-nəzərdə sosialistlər bu gün peşiman olsalar da, o gün bizimlə bərabər idilər. Ağamalıyev də türkləri çağırmışdı, fəqət, onlar bundan nükul [imtina] etsələr də, biz etməyiz. Biz kamali-cəsarətlə deriz: türkləri çağırırdıq və bununla da iftixar edə-

riz. (Alqışlar)

Çünki türklər gəlməsəydi Bakıda vüqu bulan Mart hadisəsinin təsiri yalnız Bakıda qalmayıb bütün Azərbaycanı istila edəcəkdə; millət də ümumi bir qıtala [qırğına] məruz qalacaqdı. *(Mərkəzdən alqış)* İştə, bu ali məqsəd üçün türklər buraya dəvət olunmuşlardı və burada əgər bəziləri tərəfindən bir taqım üsulsuz hərəkət vəqə olmuşsa, o kimi münfəridən [fərdi qaydada] icra olunan ədəbsizlikləri bizi xilasa qoşmaqdan başqa günahları olmayan fədakar Türk Ordusuna, Anadolu Məhmədciklərinə təhmil etmək [yük-ləmək] olammas. Böylə bir nəməkbəhəramlılığı [nankorluğu] millət irtikab etməz [bu pis işi işləməz]! *(Mərkəzdən alqış)* Əcəba, türk əsgərləri tərəfindən görülən bəzi şiddətləri görərkən rus inqilabçı ordusunun cəbhədən qayıdarkən bütün dəmiryol boyu ilə müsəlman fəqərayikasibəsi üzərinə yapdıqları hədsiz-hesabsız və haqsız samosudlarını unutduqmu əcəba? *(Mərkəzdən səslər: Doğrudur! Soldan: Öylə deyildir!)*

Əfəndilər! Bununla bərabər “Müsavat” türklərin əleyhinə idi də. Bu da bir nöqtəyi-nəzərdən doğrudur. “Müsavat” firqəsi birinci firqədir ki, Qafqaziyada türklüyün bayrağını yüksək qaldırıb, türklük hissiyatını oyatmışdır. *(Mərkəzdən alqış)* Fəqət, bununla bərabər “Müsavat” hər zaman türklərin ittihadını [birliyin] bir konfederasyon şəklinə təsəvvür etmişdir. Biz bildirdik ki, şimal istibdadından yeni yaxasını qurtarmış Azərbaycan türkünün yüz sənədən bəri adət etmiş xüsusi əhvalları vardır. Biz bildirdik ki, İstanbul doğrudan-doğruya Bakını idarə etmək istərsə, xalq bu idarəyə təhəmmül

eyləməz [dözməz]. Bakı İstanbula qarşı üsyən edər. Bunu biz hər zaman bilirdik, onun üçün də Azərbaycanın kəndi başına idarə olunmasını istəyirdik. Biz istəmərdik ki, Azərbaycanın da ağırlığı zavallı Anadolu türkləri boynuna atılsın və Azərbaycanda bulunacaq Türk Ordusu əfradından [əsgərlərdən] bəzilərinin yol-suzluqları [qanunsuzluqları] Azərbaycan türkləri nəzərində Osmanlı türklərini ləkələndirsin.

İştə bu nöqtəyi-nəzərdən biz məsələyə idrakla baxaraq türklərin bizləri xilas üçün buraya gəlmələrinə tərəfdar olduğumuz kimi, bizim və onların nəfinə [xeyrinə] olaraq buranı qanunən idarə etmələrinə dəxi tərəfdar idik. Buna görə dəxi bu iki məsələ ancaq söylədiyim bu tərzdə doğrudur.

Əfəndilər! Bilirsiniz ki, Parlaman əvvəlki üsul və əhval nə qədər fəvqəladə idi. O zamanda siyasi firqə və müxtəlif cəmiyyətlərin nə dərəcə və nə qədər idarəyə nüfuz etdiklərini bilirsiniz. O zaman hökumət ayrı cür idi. Fəqət hal-hazırda Parlaman təşkil olunandan sonrakı hökumət qarşısında məsul olduğu üçün əhval hər dürlü haqqı-təshihə daha müsaidir. Bu səbəblə bizim düşünəcəyimiz bir məsələ var ki, qarşımızda məsul olacaq [Fətəli] Xan [Xoyski] və hökumətə biz idarəni nə vaxt və nə kimi halda tapşırılmış idik. Əvvəl bunu düşünməli, ondan sonra hökuməti təbdil [dəyişdirmək] üçün deyil, ancaq hökumətə doğru bir yol göstərmək və bu yolda bir fayda bəkləmək qəsdilə bu kürsüyə çıxıb tənqidat yolunda bulunmaq lazımdır.

Bir az müddət zərfində imkan daxilində nə ola bildi, olmuş. Mümkün olan

işlər əcəba olmuşmudur və yaxud olacaqsam nə dərəcə, nə qədər olasıdır? Bunları əvvəla salim bir fikrə sahib olaraq tənqid etmək lazımdır.

Türklər bir anda, bir dəqiqədə buradan getməli oldular. Siz bir kərə türklərin buradan çıxdıqları vaxtı təsəvvür ediniz, o zamandakı hissiyyatınıza əlinizi vicdanınıza qoyaraq müraciət ediniz və sonra da xaricdən gələn bir qüvvəni və o qüvvə dolayısı ilə doğulan və qorxulu fikirləri düşününüz, tərəziyə qoyaraq çəkiniz. Həyatınız həp böhranlı və nə kimi xof ilə rəca [qorxu ilə ümid] arasında idiniz. Sizi xarici qüvvələrə qarşı müdafiə edən bir qüvvə, dolayısı ilə haminiz olan Türk Ordusu bilməcburiyyə [məcburi qaydada] gedir; əvəzində digər bir qüvvət gəlir ki, sizinlə olan əlaqəsini qətiyyə bilmirsiniz, sizə qarşı nə cür hərəkət edəcək və sizi müdafiə edəcək, yoxsa başqa bir cür hərəkət edəcək, onun vəziyyəti-siyasiyyəti nə olacaq, Azərbaycan taxtı salamat olacaqmı, yoxsa yox? İştə öylə təhlükəli bir zamanda Azərbaycan Şurayi-Millisi Parlamanı dəvət etdi.

Parlaman üzvləri iclas günündə nə kimi xof ilə rəca arasında toplandı, bunu da siz özünüz pək əla bilirsiniz. O zaman təsadüfi olaraq ingilislərdən maəda [başqa] bir çox xarici qüvvətlər gəlmiş idilər, paytaxtımızda nələr törətdiklərini də unutmamısınız. Bunların hərəkətləri nə tövr idi. Hər saat, hər dəqiqə Parlamanımız hücumə məruz olacağını düşünməkdə idik. Paytaxtımız böylə, başqa şəhərlərimizdə, vilayətlərimizdə nələr vaqə olduğunu bilməyirdiniz. Bir ümidimiz var idi ki, türk qardaşlarımız gedəndən sonra onların yerində bir Azərbaycan qüvvəsi

oturacaq və bizləri müdafiə edəcək. Fəqət, o fikrin həqiqətə müvafiq olmadığı görüldü. Təəssüf ki, Azərbaycanda bir qüvvə də qalmamışdı. Bunu siz də bilirsiniz ki, bu xüsuslarda daha fəzlə danışmağa zaman və məkan müsaid deyildir. Bilirsiniz ki, türklər burada ikən nümayəndəlik müəssisəsi olmadığından hökumət nə surətlə idarə edilirdi və nə dərəcəyə qədər idarənin namüsaid olduğunu da bilirsiniz. O zaman işlərin bəzi türk zabitləri ilə nə qədər əlaqəsi var idi.

Nəzarətlərin [Nazirliklərin] təşkilatları nə surətlə idi. Səbiq nazirlərdən Ağə Aşurov cənabları bu gün buyurmuş xitabında buyurdular ki, nazirlər xırda işlərlə məşğul olurlar. Neft, bez və sairə şeylərlə, ərizələrə baxaraq imza edirlər. Sabahdan axşama qədər məşğuliyyətləri ərizəyə baxmaqdır və böyük işlərlə uğraşmağa vaxtları olmur. Fəqət, Ağə Aşurov cənabları kəndiləri nazir ikən nəinki bez, neft və sair vəsiqələrə baxmaq, bəlkə də pomidor icazənaməsini də kəndi imza edirdi. İştə, ümumi nöqtəyi-nəzərdən məsələyə ətraflıca baxılaraq vəziyyəti-siyasiyyətimiz göz önünə gətirilərək bitərəfanə mühakimə etməli və məsələyə öyləcə yanaşmalıdır.

Şimdi meydandakı əsl mətləbə gələlim. Meydanda olan yalnız sorğu məsələsidir. Bu sorğu əvvəlcə müəyyən maddələrdən ibarət idi. O maddənin ən əhəmiyyətli məsələsi məmləkətimizin yeganə sərvəti və bütün dünyada məmləkətimizi mümtaz edən [tanıdan] neftin müvafiq üsul ilə satılmaması və bezin xalqa yaxşıca paylanmaması idi. Bu sorğu əsas etibarilə Ticarət və Sənaye Nəzarətinə aid idi. Fəqət, sorğunu verən əfəndilər

əvvəlcə söylədikləri bu oldu ki, onlar heç bir şəxsi müttəhim etmək deyil, sistemi əsasən [kökündən] dəyişdirmək istəyirlər və bunun üçün də bir komisiya təşkilini təklif edirdilər. Fəqət sorğu veriləndən sonra gördük natiqlər nəzarətləri bütümün ayrı tərəfə çəkildilər. Ticarət Nəzarətinin üsulsuzluğunu düzəltmək qəsdilə neftdən başladığı halda əsl mətləbin özünü xəfifcə basdıraraq qaradavoylar üzərində dayandılar. (Aqlış) Doğrudur, qaradavoylara əhəmiyyət vermək lazımdır, çünki onlar camaata daha yaxındırlar. Fəqət bunu bilmək lazımdır ki, hamı məsələlər haqqında birdən danışmaq bir nəticə verməz. Bir məsələ meydana ikən və həll olunmamışkən, digər bir məsələyə keçmək – necə ki neft xüsusunda danışan natiq əsl məqsəddən ayrılıb şiddətlə qaradavoy üzərində durur – doğru deyildir. (Aqlış)

Tənqid, Parlaman əzasının [üzlərinin] və hər bir vətəndaşın haqqıdır. Sorğunu öylə verməli və o məqsədlə sormalıdır ki, hökumətin qüsurlarını düzəltmək və hökumətə kömək etmək olsun nəinki hökuməti yıxmaq qəsdilə hücum edilsin. Bu surətlə hökumətə verilən sorğu bir nəticə verəmmədiyi kimi, yaxşı bir üsulitənqid də deyildir. Bu hallarla irəli gedib, bir yana çıxa bilmərik. Paytaxtımızda bir neçə qəzetə çıxır və hərəsi bir surətlə hökuməti tənqid edir. Fəqət, bu tənqidlər arasında böyük fərq var. Məsələn, bizim sosialistlərimizin mürəvvici-əfkarı [mətbuat orqanı] olan “Zarya” qəzetəsinin də tənqidi var, “Yedinaya Rossiya” qəzetəsinin də. Bunların arasında olan təfəvütü anlatmaq üçün “Y. R.”-dən bir fəqərəni [məsələni, bəhsi] ərz edəyim.

Məsələn, Quba qəzasından hangi bir kənddə isə birisi demiş ki, bizə rus məmurunu göndərin. Bunu eşidən “Y. R.” qəzetəsi həman “Azərbaycan camaatı rus hakimiyyəti istəyir” deyə nəşriyyatda bulunur. Əgər bizim də tənqibatımız böylə olarsa, vay bizim halımıza, hangi qüvvətlə və kimlə olursa-olsun, hökuməti düşürəcəyəm deyə düşünmək və bu nöqtəyi-nəzərdən tənqibatda bulunmaq vətən və millət mənafeyi ilə uymaz. *(Alqışlar)*

Siz yenə diqqət etməlisiniz ki, Parlaman dəvətindən sonra bütün əhval müşkilat içində olmaqla bərabər, məmləkət bu hökumətə tapşırılmasından ancaq beş həftəlik bir vaxt keçmişdir. Bu müddət öylə uzun bir vaxt deyil ki, hökumət əski qüsurları islah edib öylə bir vəziyyət vücuda gətirsin ki, qurd quzu ilə otlasın və Ağamalıoğlunun göstərdiyi şeylər olmasın. Bu dərəcə nikbin olsaq özümüzü aldatmış olarıq. Zira insan imkan xaricində şeylər tələb edərsə, şübhəsiz təbiət onu verməz və nəticədə insan məyus olar. Bu gün bir hökumətdən beş həftə müddətində bütün işlərin dəyişməsinə və yenedən bir çox işlər görməsinə tələb etsək və bunu nikbinliklə gözləsək, şübhəsizdir ki, gözlədiyimiz su səhrada görünən sərəb olub bizi aldadar. Ağamalıoğlu bu hökuməti keçən hökumətin misalı hesab edərək “ya keçəl Həsən, ya Həsən keçəl, nə təfavütü var, o hökumətin vaxtında nə vardısı heç dəyişməmişdir”, deyir. Məsələn deyir ki, Qazaxda şikayət edənləri döyürlər, filankəsi tuturlar, sudyalər [hakimlər] yerində tapılmırlar. Bunların düzəldilməsi həp bu hökumətdən gözlənir. Köhnə qüsurlar da tamamilə buna tövçih

olunur. Hər bir şeyin islahı tələb edilir və az bir müddətdə işlər düzəlməyəndə deyilir ki, hökumət iş görmür.

Ağa Aşurov dəxi hökuməti tənqid edir. Yalnız hökuməti deyil, milləti də tənqid edərək deyir ki, məmurlarımızın əksəri rüsvətxordur. Lakin yaxşı ki, fikrini islah edərək deyir ki, məmurların məvacibi azdır, müəllimlər aldıqları məvacib kifayət etmədiyindən başqa işlər aramağa məcbur olurlar. Hökumət onların məvacibini artırmalı, həyatlarını təmin etməlidir. Ağa Aşurovun bu rəyinə mən də şərikəm, bu sözləri mən dörd əl ilə imza edərəm. Fəqət, bu işlərin həpsini yalnız hökumətmi görməlidir? Biz bu xüsusda təşəbbüs edə bilməzmiyiz?

Məvaciblərin artması haqqında Parlaman bir qanun vəz edə bilməzmi? Ağa Aşurovu və sair məbusları qanun vəz etmək hüququndan kim məhrum qıldı? Parlaman edə bilirdi ki, ümum məmurların təmini üçün bir qanun versin. Odur ki, qüsurlar yalnız hökumətdə deyil, bizim özümüzə də böyük qüsurlar var. Siyasi firqələr hər yerdə gördüyü, eşitdiyi nizamsızlıq və haqsızlığı hökumətə həml [yükləyir] və onu tənqid edirlər. Fəqət, mən sual edirəm ki, hökuməti fəaliyyətə adlandıran siyasi firqələr əllərini döşlərinə qoyub vicdan rahatlığı ilə deyə bilərlərmi ki, onlar xalq mənfəətinə ləziz olan qədər işləmişlərdir? Hanı bu firqələrin xalqa doğru getdikləri, hanı xalq içinə təşkil etdikləri şöbələr? Bu firqələr camaat üçün nə yapmışlardır? ... Hansı yolda işləmişlərdir? Tiflisdə oturaraq qəzetə çıxarmaq asandır, kənardan tənqid etmək mümkündür. Odur ki, bunu edirsiniz. Amma xalq içinə getmək,

xalq arasında işləmək çətindir. Odur ki, heç kəs onun dalınca getmir. Deyirsiniz ki, uyezdni naçalnik quldurlara, adam öldürənlərə istinad edir; əgər öylə isə yenə təqsir siyasi firqələrdədir. Çünki həman uyezdni naçalniklərin ya sair məmurların yanıda başında firqə şöbəsi olsaydı, şübhəsiz ki, o məmur çalışardı siyasi firqəyə istinad etsin. Əgər firqələr o köylərə, xalq içinə getmiş oralarda çalışmış və xalqa anlatmış olsaydılar yəqin ki, xalq quldurları, qatilləri gəlib hökumət qulluqçusu olmağa qoymazdı. Şimdi bu şeylərin heç biri yox ikən, ümumən pərişanlıq vaqə ikən hökumətdən tələb etmək ki, bir ay zərfində hər işi düzəltsin, hər şeyi islah etsin, bu ona bənzər ki, hökumətdən tələb edəsən kimyə ilə, əliksir ilə hər işi düzəltsin, kün desin fəyəkün olsun. Amma bunu gözləmək, quru səhrada su axtarmaq kimi puç bir ümidir.

Sonra bir şeyə daha nəzərinizi cəlb edirəm. Əfkarımıza daha artıq icrayı-təsis etmək üçün burada bizə deyirlər ki, Azərbaycanın halı hamı məmləkətlərdən fənadır. Qonşularımız bizdən rahat və ucuz yaşayırlar. Fəqət, bu iddialar əsassızdır. Hamınıza məlumdur ki, Ermənistan acından və ənvai [müxtəlif] xəstəlikdən qırılır. Gürcüstan buradan daha bahalıqdır, orada ağ çörək 7 manata, qara çörək 4 manat yarımdır. Sui-istemal [sui-istifadə] hər yerdə var, hətta Gürcüstanda bir dərəcəyə varmışdır ki, hökumət xüsusi bir məhkəmə qurmağa məcbur olmuşdur. Sui-istemallar ittifaqında [sui-istifadə hallarında] məmurlardan bu məhkəməyə şikayət verilir. Görürsünüz ki, qonşularımız da mələk deyildirlər. Biz

Azərbaycanı qonşularımızla müqayisə edərək görürüz ki, Azərbaycanın halı onlardan yaxşıdır.

Əlbəttə, mən bu iddiada deyiləm ki, bizim hər işimiz mükəmməldir. Amma bunu deyirəm ki, o dərəcə kamalda deyilsə təqsir yalnız hökumətdə deyil, bizdə də var. Gürcüstan ilə özümüzü müqayisə edərək biz bunu nəzərdə tutmalıyıq ki, əvvəla Gürcüstan Hökuməti və Parlamanı yeddi aydır işləməkdədir. Bizimki isə bir ay, ay yarımdır. Bundan əlavə, onların vəziyyəti-siyasiyyəsi daha yaxşı, daha əlverişli idi. Onların vəziyyətini yaxşılaşdırın böyük bir amil də var ki, o da siyasi firqələri və müntəzəm əsgərləri mövcud olmasıdır. Onlar altmış-yetmiş il siyasi həyat keçirmiş firqələrə malikdirlər. Biz onlarla bərabər olmaq istəsək, onlar kimi uzun müddət bir siyasi həyat keçirməliyiz.

Hökumətə etimad, ya ədəmi-etimad [etimadsızlıq] məsələsinə müzakirəyə qoymaqdan ötrü bezdən, qaradavoydan başlayıb, bu ikisini bir-birinə mərbut [bağlı] qoymaq əsla dövlət nəzəri deyildir. Həmçinin hökuməti nə olur-olsun düşürəcək və sonra nə olacaqsə təvəkkül Allaha demək, doğru bir nəzər deyildir. Bir məbus heç vaxt bunu böylə düşünməz ki, hökuməti hərçi bada bad yıxsın. Bir məbus xarici və daxili düşmənləri görməli, hökuməti bu halda düşürməyi[n] bütün vətənə və millətə nə kimi nəticələr verə biləcəyini düşünməlidir. Hökumətə etimad məsələsinə araya çıxarırkən bunu bir ətraflı ölçməli, biçməli, ətrafa nəzər yetirməli və fikir etməlidir ki, məmləkət böylə təbəddülata təhəmmül edə bilərmi [dəyişikliyə dözə bilərmi]? Xaricdəki düşmənlər, daxildəki təşkilatlar, hö-

kumət sürənlər nəzərə alınsın da sonra böylə məsələlər araya atılsın. Bu mülahizələrlə də ki, mən deyirəm etimad məsələsi bilmərrə qaldırılsın, çün məmləkətin vəziyyətinə müvafiq deyildir. Doğrudur, Ticarət və Sənaye Nəzarətində, neft satışında, bez təqsimində [paylanmasında], malların mübadiləsində üsulsuzluq vardır. Fəqət, tədqiq etsəniz görərsiniz ki, bu üsulsuzluqlar yalnız hökumətin təqsi-ri deyil, fabrikanın özündə də, fabrika məmurlarında da bir çox nöqsan vardır. Tağıyev fabrikasının özünə məxsus bir politikası var ki, xalqı müşkülata salan da odur. Fabrikeyə yaxın olan adamları sorşaydınız onlar daha ətraflı məlumat (исчерпывающе объяснение) verərdilər. Hökumətin qüsuru budur ki, fabrika politikasına göz qoymayıb laqeyd baxmış və bu işlərin qabağını almaq təşəbbüsündə bulunmamışdır. Əgər hökumət vaxtılı-vaxtında fabrika politikasına diqqət verib, onu kökündən kəsmiş olsaydı, bu gün böylə şiddətli hücum və tənqidlərə məruz qalmazdı. Fəqət hökumət bunu etməmişdir, əgər etmişsə də, bəlkə lazım bil-sələr məlumat da verərlər. Fəqət bu gün mən təklif edərdim ki, hökumət bu işə baxmaq üçün xüsusi bir komiya təşkil etməlidir ki, ümumiyyətlə mal müba-diləsinə və fabrikanın müamilatına [əməliyyatlarına] diqqət yetirsin ki, daha böylə üsulsuzluqlar olmasın. Məsələn, Bakıda olan neft Bakının içində satılıb qurtaran bir şey deyildir. Allah bərəkət vermiş bir xəzinə ki, yalnız Bakıda deyil, hətta bütün Azərbaycanda satılmaqla qurtarmaz. Nefti xaricə çıxarmalı, xarici məmləkətlərə satmalıdır. Nefti də dəmir-yolu ilə çıxara bilərik. Yolumuz nə qədər neft çıxarmağa imkan verirsə, hökumət

çalışıb o qədər neft buraxmalıdır. Ancaq neft ixracına müsaidə verilərkən Nəzarətdə heç baxılmır ki, görək izin istəyən adam həmişə bunun alış-verişini edənmidir ya yox. Çünki, hal-hazırda neft alış-verişi tif xəstəliyi kimi bir xəstəlik olub Azərbaycanı tutmuşdur. Tacir, doktor, müəllim xülasə hər kəs bu alış-verişlə məşğul olub və müsaidə istəyir. Ticarət Nəzarəti də hər istəyəyə bilətəhliq və tədqiq [təhliq və tədqiq etmədən] izin verir. Böylə tədqiqsizlik nəticəsidir ki, müşahidə etdiyimiz üsulsuzluq çıxır. *(Alqış)*

QƏZƏTƏLƏRDƏN

Rusiyadan gələn qəzetələrin son nömrələrində Moskva barəsində zeyldəki [aşğıdakı] məlumat verilir:

Şura Hökuməti iki milyard manat Moskvanı cərimə eyləmişdir və bu məbləği şəhərin mərkəzində olan böyük evlərin üzərinə qoymuşdur. Bəzi böyük evlərdən bir milyon, hətta dörd milyon manat cərimə alınmışdır. Bir çox sərvətli ailələr 100 min manat cərimə vermişlərdir. Kəndlərdə isə hər komadan 2-3 min manat cərimə alırlar. Moskvada hər gün yüzlərlə adamlar səpmə yatalağ xəstəliyinə mübtəla olur. Yatalağa məxsus 10 ədəd xəstəxana açılmışdır. Xəstəxana qarşısında yüzlərlə xəstələr növbə gözləyirlər. Bir çox xəstəxanaların bütün qulluqçuları, həkimləri xəstələnmişlərdir.

Bolşeviklərin məlumatı

Bolşeviklərin məlumatına nəzərən Yevpatoriyada böyük üsyan əmələ gəl-

mişdir. Könüllü qoşunlarla camaat arasında dəhşətli və qanlı müharibə olmuşdur. Mahal naçalniki qətl edilmişdir. Sevastopoldan teleqrafla qüvveyi-hərbiyyə istənilir. Könüllü ordu komandanlığı isə teleqrafla Fransa komandanlığından minanos [torpedo gəmisi] tələb edir. Müharibələrin nəticəsində Yevpatoriya üsyançıların əlinə keçmişdir. Göndərilmiş olan ərəb qoşunları qətiyyəyən müharibədə iştirak etməyəcəklərini bildirmişlərdir.

Kırım Hökuməti bu əhvaldan son də-rəcə xofa düşmüşdür. Üsyanın bütün Krıma sirayət edəcəyindən ehtiyat edirlər.

Sazonov Sülh Konfransında

Sabiq Rusiya vəziri Sazonov Rusiyanın şimal-şərqindən Sülh Konfransında nümayəndə olmaq üçün Kolçak tərəfindən müvəkkil edilmişdir.

Vladiqafqazda

Bu günlərdə Vladiqafqaz əhvalı haqqında təzə bir məlumat yoxdur. Tersk kazakları, osetin və Könüllü ordu əsgərləri ilə inqışlar arasında müharibə davam edir. Müharibələrin hansı cəbhədə vəqə olduğu dürüst məlum olmamışdır.

* İstanbul qəzetələri yazırlar ki, Mərkəzi hökumət nümayəndələrinin Sülh Konfransına buraxılmayacaqları barəsində olan şayiət doğru deyildir. Babi-Ali Sülh Konfransına getmək üçün heyət intixab eyləmiş [seçmiş], namizədlərdən birisi də Prins Səbahəddindir. Səbahəddinin xüsusi katibi Lütfü bəy bu günlərdə Parisə əzimetlə [getməklə], Səbahəddin bəyin Sülh Konfransına nümayəndə təyin edilməsindən ötrü etibarnamə aparacaqdır.

* Çoxdan bəri Fransada və sonra Səlanikdə olan Rusiya qoşun dəstəsi Feodosiyaya övdat etmişdir [qayıtmışdır].

Ərəbistanda

Yeni Ərəbistan padşahlığı və qırmızı, qara, ağ və yaşıl rənglərdən ibarət yeni bayraq tərtib ver[il]mişdir.

Gürcüstan ilə Könüllü ordu müharibəsi

Tiflisdən teleqraf edirlər ki, Zaqaqfaziyada olan İngiltərə komandanı [Forester-]Volker Gürcüstan Xariciyyə nazirinə xəbər vermişdir ki, Gürcüstanla Könüllü ordu əsgərləri arasında vəqə olan ixtilaf bərtərəf etmək üçün İngiltərə zabiti Uayt göndərilir. Gürcüstan Hərbiyyə naziri, general Mazniyevdən böylə bir məlumat almışdır: Bu gün fevralın 5-ində ümumi hücum başlanmışdır. Çxakoura, Çiro, Mikelsmində, Çurquni, Partsaçiçeli kəndlərini candalardan [quldur dəstələrindən] azad etmişəm. Sabah hərəkət davam edəcəkdir.

Şatilovun həbsi

Bakiya verilən xəbərlərə nəzərən Gürcüstan Hökuməti Könüllü qoşunların nümayəndəsi olan general Şatilovu həbs etdirmişdir.

Kolçak ordusunun hərəkəti

Amiral Kolçak əsgərləri Perm şəhərini işğal etdikdən sonra Samara və Vyatka üzərinə hücum etməyə başlamışlardır.

Petlyura əsgərlərinə ultimatum

Petlyura əsgərlərinə (Ukrayna istiqlalçıları) əmr verilmişdir ki, Odessadan

Vapnyarka mövqifinə [stansiyasına] qədər 286 verst kənara çəkilsinlər.

Petlyuranın Almaniyaya getməsi

Petlyura baş ərkani-hərb [qərargah] naçalniki Osetski ilə bərabər Kiyevdən çıxıb Almaniyaya əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

VÜKƏLA ŞURASINDA

* Rəisi-vükəla [Baş nazir] fəvqəladə istintaq komitəsi təşkili barəsində Şurayı-Vüzərada [Nazirlər Kabinetində] dakladda bulunmuş [məruzə etmiş] və qərar qoyulmuşdur ki, Ədliyyə vəziri [naziri] qısa bir müddətdə böylə bir komissiya tərtibi layihəsini Şuraya təqdim eylesin. Bu fəvqəladə komissiya hökumət məmurlarının xəyanətini kəşf və istintaq edəcəkdir.

* Yenə Rəisi-vükəlanın dakladına görə Ticarət vəzirinə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır] ki, Tağiyev fabrikasından çıxan mallar üzərinə kontrol qoyulsun.

* Rəisi-vükəlanın bahalıqla mübarizə barəsindəki məruzəsinə görə, Ərzaq nazirinə mühəvvəl edilmişdir ki, beş gün müddətində Şurayı-Vükəlaya Azərbaycanda bahalıqla mübarizə haqqında nə kimi tədbirlər görülməsi təsəvvürünü söyləsin.

* Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri [Xudadad bəy] Məlikaslanov cənabları fevralın 9-da Xaçmaz yoluna nəzarət üçün Dərbənd tərəfinə əzimet eyləmişdir [getmişdir].

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətində

Bu günlərdə Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Gədəkənddə cəm olmuş Zəngəzur qaçqınlarının əhvalını yoxlamaq qəsdilə bir nəfər öz nümayəndəsini göndərmişdi. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] də Mirbağirov cənablarını oraya göndərmişdir. Bununla bərabər Nəzarət Gəncədəki nahiyə müfəttişinə teleqrafən xəbər vermişdir ki, Mirbağirova para və başqa vəsaitlə müavinətdə bulunsun [kömək etsin].

Bu günlərdə həman oraya Səhiyyə-Ümumiyyə Nəzarəti [Xalq Səhiyyəsi Nazirliyi] tərəfindən bir sair müavinət dəstəsi göndəriləcəkdir.

Məsai Nəzarətində

* Məsai Nəzarəti tərəfindən Gəncə quberniyası Gədəbəy qəzasındakı mis mədənləri fəhlələrinin əhvalını təhqiq etmək qəsdilə Rəhim Hüseynov cənabları oraya göndərilir.

* Novo-Bayəzid müsəlman qaçqınları Gədəbəy tərəfə cəm olmuşlar. Məsai Nəzarəti əhvaldan müxbir [xəbərdar] olaraq Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müraciətən onlara təcili surətdə müavinətdə bulunmağı rica etmişdir.

Post və Teleqraf Nəzarətində

* Post və Teleqraf Nəzarətinə Ağdamdan bir teleqram gəlmişdir. Teleqramda deyilir ki, Zəngəzur müsəlman qaçqınları Ağdama dolub aclıq və soyuqdan tələf olmaqdadırlar. Onları yerləşdirmək üçün yer olmadığından Post və Teleqraf idarələrində yerləşmişlərdir.

rələrində yerləşmişlərdir.

* Post və Teleqraf Nəzarəti Şurayı-Vükəlaya müraciətən məlum etmişdir ki, Post və Teleqraf xidmətçilərinə məxsus bir ambulatoriya təmir edilməlidir.

* Məlum olduğu üzrə bu vaxtdək gəlir vergisi hər min rublədən alınır. Şimdi Maliyyə naziri həzrətləri Şurayı-Vükəlaya bir layihə təqdim etmişdir. İşbu layihəyə görə gəlir vergisi hər 5000 rublədən alınmalıdır. Zira pulun fiyatı düşdü-yünə görə vergi də azalmalıdır.

DAĞISTAN CÜMHURİYYƏTİ NÜMAYƏNDƏLƏRİ GENERAL TOMSON HÜZURUNDA

Dağıstan Cümhuriyyətinin Ticarət və Sənaye naziri Mallaçı-xan ilə inquş camaatı nümayəndəsi Əbubəkir Pliyev fevralın 10-da general Tomson tərəfindən hüzura qəbul edilmişlərdir. Inquş nümayəndəsi İnquşistan əhvalını müfəssəl surətdə nəql edib demişdir ki, bu axır günlərdə Dağıstan Cümhuriyyəti zabitləri başda olmaq üzrə göndərilən başıpozuq dəstələri müharibə ilə Vladıqafqazı işğal edib, Qırmızı ordu əsgərlərinin silahını almaqla bərabər bolşevik komissarlarını həbs etmişlərdir. Sonra da Vladıqafqaz rayonuna gələn Denikin ordusunun köüllü əsgərləri inquşlar əleyhinə müharibə açmışlardır.

Dağıstan Hökumətinin Ticarət və Sənaye naziri Mallaçı-xan Qroznı ilə Vladıqafqazın Dağıstan əsgərləri tərəfindən işğal edilməsini öz hökumətinin sifarişinə görə generala məlum edib, Köüllü

ordu dəstələrinin inquşlar əleyhinə hücumda və həmçinin Dağıstan Hökumətinə və Qroznı ilə Vladıqafqaz şəhərlərinə düşmənanə münasibətdə bulunmaqlarının qət edilməsi [kəsilməsi] üçün müavinət göstərilməsini xahiş etmişdir. General Tomson dağıstanlıların bolşeviklərlə mübarizədə müvəffəqiyyətə nail olmalarından məmnun olduğunu izharla demişdir ki, həmin məqsədi təqib edən Denikin ordusu Dağıstan Hökumətinə düşmənanə münasibətdə bulunmaz. Dağıstan Hökuməti bolşeviklərdən təmizlənmiş olan yerlərdə tezliklə asayiş və qanun bərpa etməlidir. General Tomson inquş nümayəndəsi Əbubəkir Pliyevə verdiyi məktubunda inquşların Vladıqafqazda olan İngiltərə heyəti işlərində iştirak etməsindən öz razılığını izhar edib, eyni zamanda ümidvar olur ki, ümumi düşmən olan bolşeviklərin pərakəndə edilməsi ilə inquşlardan ötrü asayiş və rahatlıq günləri başlayıb, onları xoşbəxtlik və nəşvü nüma [tərəqqi] yoluna çıxaracaqdır.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Qəzavətdən [Qazılıq İdarəsindən]

Müdiri-möhtərəm! İşbu neçə kəlmə sözlərimi[n] “Azərbaycan” qəzetəsinin bir guşəsində dərcini rica edirəm.

Dün Ümuri-Xeyriyyə [Sosial Müdafiə] naziri həzrətləri tərəfindən Məşixət İdarəsi təvəssütü [Şeyxülislamıq İdarəsi vəsi-təçiliyi] ilə Bakı qazısı cənabına 5 min manat para, Bakıda fəqir əşxaslar [şəxslər] vəfat etdikdə dəfn-kəfninə [kəfənlənərək dəfn edilməsinə] sərf etməyə vasil oldu.

Buna binaən [buna əsasən] Bakı qazısı şəhərdə olan müsəddəq [yoxlanmış, inanılmış] ruhanilərə əlahiddə məşruhə [izahat] ilə bəyan etmişdir ki, hər bir fəqir və ya qəribə vəfat edə, varislərinin təşviyə [cənazəni yola salmağa] qüvvəsi olmaya, o vaxt ruhani mollalar bir qəbz verib Bakı qazısı qəbz sahibinə mütəvəffanı [vəfat edən şəxsi] dəfn və kəfn etmək üçün para verir. Ümuri-Xeyriyyə naziri həzrətlərinə təşəkkürümü bəyan edərək bir neçə kəlmə Bakı qəbristanına olunan təcavüzlərdən ərz etmək istəyirəm.

Şeyxülislam ilə Bakı qazısına əfvahən [ağızdan-ağıza, şifahi olaraq] xəbər çatmışdır ki, Bakı qəbristanında əsirlər üçün bina olunmuş budkanı söküb aparırlar və bir para şəxslər qəbir qazmaqdan ötrü vicdansızlıqla fəvqəladə məbləğlər alırlar. Bundan əlavə, bir para islama yaraşmayan təcavüzlər olur. Onu yazmaq istəməyib fəqət ərz edirəm ki, dər xanə kəs əst yek hərf bəs əst. Bu barədə də Bakı qazısı hər məhəllədən bir neçə nəfər zəvət [şəxs] həmin cümə günü fevralın 14-də bu barədə bir heyət təşkil etmək üçün dəvət etmişdir. Lakin mən yenə qəzetə vasitəsilə xəbər verirəm ki, bu barədə savaba çatmaq istəyən fəal adamlar dəxi təşrif gətirib böylə işlərə sərəncam çəkilsə eyi olar, əfəndilərim.

Məhəlli-idarə [idarə yeri]:

*Verxni-Priyutski küçə
nömrə 18*

*Bakı qazısı katibi:
Həsənağa Yusifxanlı*

Telefon xəttində tətıl

* Keçənlərdə telefon xidmətçiləri məvacib artırılmasından ötrü Telefon

Xətti Cəmiyyətinə bir məruzə pişnihad [təqdim] etmişdilər. Fəhlə konqresi də qət etmişdi ki, şubatın [fevralın] 11-dək onların tələbatına [tələblərinə] əməl edilməzsə tətıl elan edilsin. Dün tətıl elan edilmişdir. Lakin xidmətçilərin tələbləri Telefon İdarəsi tərəfindən qəbul edildiyinə görə, günortadan sonra telefonlar işləməyə başlamışdır.

* Axır vaxtlar şəhərin müsəlman hissələrində hər gecə tufəng atılmağa başlamışdır. Xüsusən dördüncü dairədə hər gecə saat 7-dən sonra tək-tük silah atılır. Əhali axşamdan evlərinə girib bayıra çıxmamağa məruz qalmışlardır. Müsəlman hissələrinə gecələr milissiya nəfəratı [nəfərləri] göndərməklə böylə işlərin önü alınmalıdır.

Qızlar üçün hünər məktəbi

1917-ci sənəsi oktyabr ayında Bakı Ünas Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi [Qadın Xeyriyyə Cəmiyyəti] tərəfindən kasıb müsəlman qızlarına məxsus bir hünər [sənət, peşə] məktəbi açılmışdı. Bu məktəb Mart hadisəyi-əliməsi [faciəli Mart hadisələri] münasibətilə qapanmağa məcbur olmuşdu. Şimdi Cəmiyyəti-Xeyriyyə həman məktəbin yenidən açılması barəsində təşəbbüsdə bulunur. Cəmiyyəti-Xeyriyyə bu təşəbbüsdə müsəlman qızları üçün həman məktəbin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu göstərir. Məktəbin açılmasından birinci məqsəd odur ki, camaat hünər vasitəsi ilə öz ehtiyacatını rəf etməyə [ehtiyaclarını aradan qaldırmağa] qadir olsun.

Bizə yetişən mövsuq [etibarlı] xəbərə nəzərən, hökumət bu cür hünər

məktəbinə artıq əhəmiyyət verir və bu xüsusda cəmiyyətlərə kömək edəcək, özü də ayrıca məktəblər açacaqdır. Maarif naziri həzrətləri Şurayi-Vükəlaya [Nazirlər Kabinetinə] vermək üçün bu barədə bir məruzə dəxi hazırlamışdır.

Məhəmmədovun qətlinə dair

Fevralın 9-unda gecə, məşhur Bakı neftçilərindən Nəcəfqulu Məhəmmədov öz evində qətl edilmişdir. Mərhum Vrangelski küçədə öz evində yaşayırmış, həman [evin] digər bölmələrində isə ailəsi olarmış. Mərhum şənbə günü axşam öz kantorida bəyan etmişdir ki, sentyabr hadisəsində qətl edilmiş olan dostu Teymur bəy Qulubəyovun təbidi-namı [adını əbədləşdirmək] üçün məscid və darülcəzə [qocalar evi] inşasına yarım milyon pul buraxacağını bildirmişdir. Bu sözü dedikdən sonra mərhum evinə qayıtmış.

Gecə saat 12-də evdən qonşular səs eşidirlər. Sübh vaxtı isə Məhəmmədovu evində başı kəsilmiş halında tapmışlardır. İstintaqdan anlaşılır ki, Məhəmmədovu qarət qəsdilə deyil, başqa qəsdilə qətl etmişlərdir. Hökumət bu işi ciddi təqibə başlamışdır.

Salarüddövlənin həbsi

İran inqilabından sonra şahi-məxlu [taxtdan salınmış şah] Məhəmmədəlinin bəradəri [qardaşı] Salarüddövlə üsyan bayrağı qaldıraraq İran taxtına sahib olmaq xəyalında idi. Salarüddövlə talış və şahsevənlərdən mürəkkəb [ibarət] bir çetə dəstəsi ilə Gilan və İranın başqa cəhətlərində qətl və qarətə məşğul idi. Sonraları Salarüddövlə məğlub olaraq Yevropaya fərar etmişdi. İşbu günlərdə müşa-

rileyh [adı çəkilən şəxs] Bakıya gəlmiş imiş. Mövsuq [etibarlı] mənbədən aldığımız məlumata görə Salarüddövlə burada həbs edilmişdir.

Bələdiyyə İdarəsində

* Müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə edici komiyaon Bələdiyyə İdarəsinə bir kağız göndərib məlum etmişdir ki, şəhər təthirat [təmizlik] şöbəsi təvilələrinin [tövlələrinin] təmiri başlanmışdısa da yenə qət edilmişdir [dayandırılmışdır]. Şimdiki əhvalı nəzərə alaraq təvilələr təmiratını Bələdiyyə İdarəsi təcrid [bərpa] etməlidir. Zira təmirat yapılmazsa, atlar qırılacaqdırlar.

* 9-uncu məntəqə sakinləri 76 imza ilə Bələdiyyə İdarəsinə bir ərizə verib rca etmişlər ki, orada yerləşmiş ümumi xanələr [fahişəxanalar] həman dairədən çıxarılınsın.

TEATRO VƏ MUSIQI

Möhtərəm camaatı drama tamaşasından məhrum etməmək üçün Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti böylə qərar veribdir ki, Azərbaycan Hökuməti Teatrosunda ayda bir dəfə olaraq məşhur dramalardan oynasın. Böylə ki, bu cümə üçün məşhur tarixi “Ağaməhəmməd şah Qacar” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulmaq üçün hazırlanır.

İDARƏDƏN CAVABLAR

Gəncədə Osman Nuri əfəndiyə: Məqaləniz qeyri-məmul [arzu edilməz] hadi-

sələlərə səbəb ola bilər.

Əlihəsən Cabbar oğlu əfəndiyə: Bu xüsusda əvvəlcə Bələdiyyə İdarəsinin məkatib [məktəblər] şöbəsi ilə məsləhətləşməlisiniz.

Gəncədə **İlyas Turqud** əfəndiyə: Açıq məktubunuzu örtülü olaraq Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənablarına verdik ki, yazdıqlarınız xüsusunda təhqiqatda bu lunsun.

Doktor

Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.
b-37

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir. Qəbul olunur 9 - 2-yə və axşam 4 - 7-yə kimi. Voronovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi

M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Baytariyyə həkimi və Tibbi fakültənin 2-nci kursunun müdavimlərindən **A. A. Ter-Bağdasarov** xırda heyvanları səhər saat

4-dən axşamədək, iri heyvanlara isə mal sahibinin evində baxır və cavan heyvanlara qiymət qoyur. Ünvan: Karantinni küçədə nömrə 100. Telefon nömrəsi 43-08.

2681

Doktor

Ağahüseyn Kazimov

Qayıdıb əmrazı-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olan naxoşları qəbul etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]: səhər saat 10-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 6-ya kimi. Ünvan: Parapetdə, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbədə. Telefon: 86-27.

2655

Gəmiçilər Şurasının İttifaqı

Bütün gəmi sahiblərini fevralın 12-sində çaharşənbə [çərşənbə] günü gündüz saat 12-də Qafqaz Merkuri Cəmiyyətinin kantorida olacaq ümumi iclasa dəvət edir. Bu iclas, irəliki iclasın məbədidir [ardıdır].

2680

Elan

Ərzaq Nəzarətinə 40-50 otaqdan ibarət mənzil lazımdır.

Telefon nömrə: 36-70.

35

Ziraət və Əmlak naziri tərəfindən

Bununla ümuma elan edilir ki, Bakı quberniyası, Cavad qəzası, Muğan düzündə, Orta Muğan kanalı və Aşağı Muğan kanalının cənub-şərqi dairəsindəki suvarılan yerlər müzayidə (torq) ilə icarəyə verilir. Hər kəs orada 1919-uncu il yazlıq, 1919 və 1920-nci il payızlıq, 1920-nci il yazlıq əkin əkmək istəsə, həman yerlərdən icarəyə götürə bilər. Bunu da bilməlidir ki, icarənin vaxtı son məhsul yığıldıqdan iki həftə sonra bitir.

Məzkur [adı keçən] yerlər Cavad qəzası, Qalaqayın (Petropavlovka) kəndində xəzinə

yerləri mübəssiri [nəzarətçisi] Yuryevin təhti-sədarətində [sədrliyi altında] bulunan xüsusi komiyaon tərəfindən yeni qayda mart ayının 1-indən 7-sinədək bir həftə zərfində [ərzində] icarəyə veriləcəkdir. İcarə şəraiti [şərtləri] konditsiyalarda [müqavilənamələrdə] müfəssələn [ətraflı] yazılmışlardır. Şəraiti bilmək olar: Ziraət Nəzarətinin Torpaq şöbəsində (Vodovozni küçə, nömrə 8). Yenə həman Nəzarətin Su şöbəsi və Əkin və fəllahət [kənd təsərrüfatı] şöbəsində (Telefonni küçə, nömrə 6), Gəncə Ziraət şöbəsində (Gəncə şəhəri) və məhəllərdə [yerlərdə] xəzinə yerləri mübəs-sirləri, qəza qaimməqamları, Cavad, Şamaxı, Göyçay, Quba, Gəncə, Ərəş, Cavanşir, Zəngəzur, Qazax, Qaryagin, Şəki və Şuşa qəzalarında məntəqə pristavları dəftərxanalarında.

Ziraət naziri vəzifəsini ifa edən:

H. Sultanov

Nəzaətin Torpaq şöbəsi müdiri:

Şpitalski

36

Drama

Axşam Tamaşası

Azərbaycan Hökumətinin Teatrosunda

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşlarının Müdiriyyəti cümə günü cəmədiyə-ləvvəl ayının 13-ündə 1337 sənəsi (fevralın 14-ündə 1919-cu ildə) təntənəli bir surətdə bu mövsümdə əvvəlinci dəfə olaraq mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır məşhur tarixi faciə

Ağaməhəmməd şah Qacar

8 pərdədə

Əsər: **Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev**

Ağaməhəmməd şah Qacar rolunu ifa edəcəkdir məşhur artist **Hüseyn Ərəblinski**.

İştirak edən əşxaslar [şəxslər] müfəssələn [ətraflı olaraq] məramnamədən [proqramdan] məlum olunur.

Biletlər imdidən teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.

Rejissor: Abbas Mirzə Şərifov;

Müavin: Hacıbaba Şərifov;
Məsul: Xəlil Hüseynov;
Mübaşir [icraçı müdir]: Rövşən bəy Əfəndiyev;
Müdür: Zülfüqar bəy Hacıbəyli.

Müvəqqəti müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

səh. 169.

“Tverskoy”: Bakıda, İçəri şəhərdə indiki Mirzə Mənsur küçəsi.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 176. “Bu firqələr camaat üçün nə yapmışlardır?": bu cümlədən sonra bir neçə söz silinmişdir, oxunmur.

səh. 177. “Əgər firqələr o köylərə, xalq içinə getmiş oralarda çalışmış və xalqa anlatmış olsaydılar yaqin ki, xalq quldurları, qatilləri gəlib hökumət qulluqçusu olmağa qoymazdı.”: qəzetdə “oralarda” yerinə “ordular”; “xalqa” yerinə “xalqı” getmişdir.

“əliksir”: sehrli xassələrə malik olduğuna inanılan məhlul, iksir.

“kün fəyəkün”: “Quran”ın müxtəlif ayələrində işlədilən ifadə: “[Allah] Ol [deyər] və [istədiyi şey dərhal] olar”.

“...o dərəcə kamalda deyilsə...”: güman ki, “o dərəcə kamil də deyilsə” olmalı idi.

səh. 178. “...xarici məmləkətlərə satmalıdı.”: qəzetdə “xarici” yerinə “daxili” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 179. “...Mərkəzi hökumət nümayəndələrinin...”: Birinci Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan İttifaq Dövlətlərinin (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Osmanlı İmperiyası, Bolqarıstan) nümayəndələri nəzərdə tutulur.

“Babi-ali” (hərfən “uca qapı”): Osmanlı dövlətində Sədrəzəmin (Baş nazirin) sarayına verilən ad; beynəlxalq münasibətlərdə “Osmanlı hökuməti” mənasında işlədilirdi.

Nəzarətlərdə

səh. 180. “...Mirbağirov cənablarını oraya göndərmişdir.”: Mirabbas Mirbağırzadə nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 182. “dər xanə kəs əst, yek hərf bəs əst”: (farsca) “evdə kim var, bir söz bəsdir”.

Verxni-Priyutski: Bakıda, indiki Şamil Əzizbəyov küçəsi.

Teatro və musiqi

səh. 183. “Ağaməhəmməd şah Qacar”: Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin dram əsəri nəzərdə tutulur.

Cümə axşamı, 13 fevral 1919-cu il, nömrə 113

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 12 cəmədiyələvvəl sənə 1337. 13 şubat sənə 1919.

Türk və islamığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACIUN

Abbas bəy Vəlibəyov özünün mehriban və istəkli olan qardaşı **İmamqulu bəy Vəlibəyovun** Bərdədə vəfat etdiyini öz dost və qövm-əqrəbalarına kamali-hüzn və ələmlə xəbər verir.

Mərhumun pəsməzarı [yas mərasimi] özünün Nijni Təzəpir küçəsində vəqə 74 nömrəli evindədir.

BAŞLANIR!

Erməni quldurlarının, istər Andranik olsun, istər onu göndərən olsun, hərəkəti-şeytaniyyəsinə dolayı Qarabağ üzərində əmələ gəlmiş olan şəraiti-fövqəladə nəticəsi olaraq Zəngəzur, Şuşa, Cavanşir və Cəbrayıl uyezdlərindən ibarət olan Qarabağı xüsusi bir general-qubernatorluq halına salıb, bu ağır məmuriyyəti Xosrov bəy Sultanov cənablarına tapşırırdıq. Bizim bu əməlimiz – ki daxili işlərimizə aid bir əmrdir [işdir] və heç bir kəsə dəxl və təsərrüfü [aidiyyəyi] yoxdur – Ararat Hökumətini deyindirdi. Ararat Hökuməti həmişəki adəti üzrə haqsız olaraq deyindi. Lakin hökumətimizdən haqq

və sabit bir cavabi-şafi [kafi cavab] alıb hələlik rəsmən kəriməyə məcbur oldu.

Fəqət Ararat Hökuməti ağzını yumdusa da, əvəzində qeyri-rəsmi ağzını açdı. O ağız, paytaxtımızda çıxan və üzərimizə bilaməhabə və biduni-həya [çəkinmədən və həyasızca] söyüşlər göndərmək cürətində bulunan daşnakların “Vper-yod” adlı qəzetə adlandırdıqları küçə və rəqələri.

Bu qəzetə, Qarabağa general-qubernator təyinindən bəhslə “Başı” (İbtida) sərlövhəli bir məqalə yazıb ortaya fitnə və şeytənət [şeytanlıq] yumağı atıb, Qarabağ ermənilərini bu sözlə Azərbaycana qarşı iğtişaşa dəvət edir:

“Qarabağda Azərbaycan general-qubernatorunun peyda olması, yerli əhəlinin hissyyəti-xüsumət-pərvəranəsini mövcib olmaya bilməz [düşməncilik duyğularını əmələ gətirməyə bilməz].”

“Müxtəsər, yerli əhəli tərəfindən tanınmaq istənilməyən bu yeni hökumət, Qarabağ ermənilərinin ona qarşı müsəlləh [silahlı] üsyani üçün asan bir fitnə olacaqdır.”

“Azərbaycan Hökumətinin böylə imperializm məqsədinin nəticəsi, ancaq qan tökülməsinə və mümkündür ki, Qarabağ